

مقدمه

امروزه فعالیتهای جسمانی در قالب تربیت بدنی، ورزش و تفریحات سالم، گسترش زیادی در ابعاد همگانی، آماتوری و حرفه‌ای پیدا کرده‌اند. در این میان، توسعه ورزش با افزایش رقابت برای کسب برتری در ورزشهای رقابتی، در سطوح قهرمانی و حرفه‌ای، نیز همراه بوده است. دستیابی به این برتری مستلزم تأمین بسترها و شرایط لازم یا مؤلفه‌های مورد نیاز است. در این زمینه، بیشتر کشورها سرمایه‌گذاریهای خود را براساس اصول علمی و منطقی در مورد منابع مختلف انجام داده‌اند.

یکی از مؤلفه‌های مورد بحث، استعدادیابی در ورزش است که در قالب یک راهبرد و فرایند در بسیاری از کشورهای پیشرفته برای توسعه ورزش رقابتی و قهرمانی مطرح است. فرایند استعدادیابی در ورزش شامل دو مرحله شناسایی و پرورش استعداد است که طی آنها کودکان، نوجوانان و جوانان با آزمونهای مختلف ارزیابی می‌شوند و به رشته‌های ورزشی مناسب، که احتمال موفقیت بیشتری در آنها دارند، هدایت شده، در آن رشته‌ها پرورش می‌یابند. بدون طی شدن این فرایند، بسیاری از کودکان و نوجوانان بنا به دلایل گوناگون - مانند تشویق خانواده، تماشای تلویزیون و تصاویر ورزشی، ورزشهای رایج در منطقه، سنت و عقاید و گرایش دوستان - یا برحسب اتفاق و بدون پشتوانه علمی به سوی ورزشی خاص کشیده می‌شوند. این ورزشکاران ممکن است ورزش را تا حدی ادامه دهند و به موفقیت‌هایی نیز نائل شوند، ولی قطعاً در میانشان ورزشکارانی که انگیزه قوی، تلاش و پشتکار، استعداد خاص ورزشی و ویژگیهای مناسب داشته باشند بسیار نادرند. در این خصوص، اعتقاد بر این است که سالهای سپری شده در دوران کودکی هرگز در دوران جوانی و حتی در دوره بلوغ جسمانی برنخواهد گشت. به همین دلیل، کشف و پرورش استعداد ورزشی بخش مهمی از مسیر کسب موفقیت در ورزش محسوب می‌شود.

متخصصان تربیت بدنی علاقه‌مندند که بدانند کدام صفات و خصوصیات اصلی باعث می‌شوند فردی بتواند موفقیت چشمگیر و برجسته‌ای در اجرای مهارتهای حرکتی و ورزشی به دست آورد؟ البته، در بین این خصوصیات، استعداد از اهمیت تعیین‌کننده‌ای برخوردار است. به این لحاظ، جست‌وجو، شناسایی، انتخاب و پرورش استعداد مفاهیمی هستند که سالیان متمادی، ذهن مربیان و محققان ورزش را به خود مشغول کرده‌اند، و پیش‌بینی ظرفیتهای ورزشکاران، به ویژه آنها که شانس قهرمانی در سطوح عالی ورزشی دارند، مورد علاقه دست‌اندرکاران تربیت بدنی و علوم ورزشی بوده است.

استعدادهای بالقوه ورزشکاران ممکن است در ابتدا آشکار نباشند، اما عموماً نشانه‌هایی وجود دارد که افراد متخصص می‌توانند آنها را تشخیص دهند. هرچند از نظر متخصصان شناسایی استعدادها، ورزشی امری دشوار است، نشانه‌های استعداد هر فرد در سطوح مختلف، در زمانهای مختلف و در حین رشد او بروز می‌یابد. از طرف دیگر، از آنجا که استعدادها تا حدودی اختصاصی هستند، ممکن است فردی برای فعالیت خاصی مستعد و برای فعالیت دیگری کم‌استعداد باشد. دامنه استعداد در برخی افراد گسترده و در برخی دیگر محدود است. برخی ممکن است فقط در یک رشته مستعد باشند، در حالی که گروهی دیگر در چند رشته. با وجود گستردگی موضوع، محققان هر حوزه تلاش کرده‌اند راهی برای شناسایی بهترین استعدادها در آن حوزه پیدا کنند. در این مورد،

برخی از کشورها به دنبال یافتن رو شهای ویژه‌ای برای شنا سایی ورزشکاران مستعد بوده‌اند و تلاش کرده‌اند تا مربیان را در انتخاب ورزشکاران آگاه‌تر سازند.

استعدادیابی در ورزش مزایای زیادی از جمله استفاده بهینه از ظرفیتها در ورزش، استفاده بهینه از زمان و منابع مالی و ایجاد پشتوانه‌های ورزشی دارد. با وجود این، در استعدادیابی کسب برتری و موفقیت در ورزش بیشتر مطرح است. در این زمینه، برخی از کشورها از جمله شوروی سابق، آلمان، امریکا، استرالیا و چین با استفاده از استعدادیابی مبتنی بر روشها و پژوهشهای علمی به موفقیت‌های قابل توجهی در رشته‌های مختلف ورزشی دست یافتند. این در حالی است که بسیاری از کشورهای دیگر با وجود داشتن استعدادها سرشار در رشته‌های گوناگون ورزشی نتوانسته‌اند افراد مستعد را به درستی برای رشته‌های مناسب برگزینند و با پرورش آنها زمینه را برای کسب موفقیت‌های ورزشی در عرصه بین‌المللی فراهم کنند. شاید کشور ما نیز از جمله این کشورها باشد. تلاش برای ارائه مفاهیم علمی استعدادیابی می‌تواند به دست‌اندرکاران ورزش برای کار علمی در این خصوص کمک کند.

مطالب این کتاب به همین منظور و براساس سرفصلهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای درس استعدادیابی در ورزش تدوین شده است. با این امید که مورد استفاده اساتید، دانشجویان، مربیان و سایر دست‌اندرکاران محترم تربیت‌بدنی و ورزش قرار گیرد.

این کتاب در دوازده فصل تنظیم شده و شامل مطالبی است درباره ورزش قهرمانی و استعدادیابی، مدلها و نظامهای استعدادیابی در ورزش، نحوه تدوین برنامه استعدادیابی در ورزش، ویژگیهای جسمانی و فیزیولوژیک استعدادیابی در ورزش، ویژگیهای روانی و عاطفی استعداد در ورزش، ویژگیهای ذهنی و شناختی استعداد در ورزش، معیارها و آزمونهای استعدادیابی در ورزش، ملاحظات ویژه در استعدادیابی در ورزش، حمایت از ورزشکاران مستعد، اجرای برنامه استعدادیابی در ورزش، ارزیابی فرایند استعدادیابی در ورزش، و استعدادیابی در ورزش ایران.

شایان ذکر است که نگارش چنین مجموعه‌ای، به احتمال زیاد، خالی از اشکال نیست. از این رو، از همه عزیزان و سرورانی که این کتاب را مطالعه می‌کنند، استدعا می‌کنیم در برطرف کردن اشتباهات احتمالی موجود در متن کتاب، مؤلفان را راهنمایی فرمایند.

در پایان، از مسئولان و کارشناسان محترم سازمان سمت که زحمت مراحل چاپ این کتاب را متقبل شدند، سپاسگزاری می‌کنیم.

اسفندیار خسروی‌زاده - علی خسروی‌زاده

E_khousravizadeh@araku.ac.ir